

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Etiologie van kindermishandeling en verwaarlozing

Assink, M.; van der Put, C.E.

Publication date

2021

Document Version

Author accepted manuscript

Published in

Handboek forensische orthopedagogiek

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Assink, M., & van der Put, C. E. (2021). Etiologie van kindermishandeling en verwaarlozing. In G.-J. Stams, J. Hendriks, & J. Asscher (Eds.), *Handboek forensische orthopedagogiek* (pp. 73-83). Lemniscaat.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Etiologie van Kindermishandeling en Verwaarlozing

Mark Assink & Claudia E. van der Put

Referentie:

Assink, M., & Van der Put, C. E. (2020). Etiologie van kindermishandeling en verwaarlozing. In J. Hendriks, G. J. Stams, & J. Asscher (Eds.), *Handboek Forensische Orthopedagogiek* (pp. xxx-xxx). Rotterdam, Nederland: Lemniscaat.

Deze voor publicatie geaccepteerde auteursversie van het manuscript kan afwijken van de versie zoals gepubliceerd als boekhoofdstuk door de uitgever.

Hoofdstuk 7 - Etiologie van Kindermishandeling en Verwaarlozing

Mark Assink en Claudia van der Put

Samenvatting

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste theoretische inzichten over de etiologie (oorzaken) van kindermishandeling weergegeven. Na een beschrijving van de definitie van kindermishandeling en van de obstakels die degelijk etiologisch onderzoek naar kindermishandeling lastig maken, worden een aantal monocausale theorieën besproken die elk één oorzaak van mishandeling aanwijzen. Vervolgens komen de belangrijkste multicausale theorieën aan bod waarin op verschillende manieren de interactie tussen meerdere risicofactoren voor kindermishandeling centraal staat. Dit hoofdstuk sluit af met een suggestie voor vervolgonderzoek waarmee kennis over etiologie van kindermishandeling vergoot kan worden.

Highlights

- Risicofactoren spelen een prominente rol in verklaringen voor kindermishandeling.
- Vooral het samenspel van factoren op verschillende niveaus is bepalend voor de hoogte van het risico op (herhaling van) kindermishandeling.
- Grondige kennis over etiologie ontbreekt door obstakels in etiologisch onderzoek.

Inleiding

Volgens de Nederlandse Jeugdwet is kindermishandeling “[...] elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.”. Zoals blijkt uit deze definitie kan kindermishandeling in verschillende vormen voorkomen die grofweg te onderscheiden zijn in actieve en passieve mishandeling. Wanneer schade actief wordt toegebracht aan een kind, zoals gebeurt bij fysieke mishandeling, emotionele mishandeling en seksueel misbruik, dan spreken we van actieve mishandeling. Van passieve mishandeling is sprake wanneer schade passief wordt toegebracht, zoals het geval is bij fysieke, emotionele, en medische verwaarlozing. Ook het kind getuige laten zijn van huiselijk geweld kan hiertoe gerekend worden, omdat dit vaak een traumatische gebeurtenis is voor een kind (McGee, Wolfe, & Wilson, 1997). Kindermishandeling in het algemeen is een aanzienlijk probleem, zowel in Nederland als daarbuiten. Schattingen van de jaarlijkse prevalentie van kindermishandeling in Nederland lopen uiteen van 26 - 37 slachtoffers per 1.000 kinderen (op basis van officiële registraties; Alink et al., 2018) tot 65 – 123 slachtoffers per 1.000 kinderen (op basis van zelfrapportages; Schellingerhout & Ramakers, 2017).

Kindermishandeling heeft een ernstige negatieve invloed op verschillende aspecten van de ontwikkeling van het kind. Zo wordt niet alleen een gezonde biologische ontwikkeling verstoord door fysieke mishandeling en fysieke verwaarlozing, ook de normale cognitieve en emotionele ontwikkeling worden door alle mishandelingsvormen ernstig belemmerd. Daarnaast leiden ervaringen van mishandeling tot een afnemend gevoel van veiligheid en geborgenheid bij kinderen, wat weer negatieve gevolgen heeft voor alle aspecten van de

ontwikkeling van het kind (zie bijvoorbeeld English, Thompson, Graham, & Briggs, 2005). Gegeven de ernstige gevolgen van kindermishandeling is het essentieel om te achterhalen welke oorzaken ten grondslag liggen aan kindermishandeling. Immers, hoe meer kennis over de etiologie van kindermishandeling, des te beter kan geïntervenieerd worden om kindermishandeling terug te dringen of te voorkomen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de etiologie van kindermishandeling. Hoewel kinderen in verschillende situaties en door verschillende personen mishandeld kunnen worden, richt dit hoofdstuk zich vooral op mishandeling door ouders of verzorgers. Zij zijn immers dé aangewezen personen om veiligheid en een gevoel van geborgenheid te bieden aan kinderen, en daarom hebben ervaringen van mishandeling door ouders de meest indringende en langdurende negatieve effecten op de ontwikkeling van het kind (zie bijvoorbeeld Fischer & McDonald, 1998 en Plattner, et al., 2003). Bovendien lijkt mishandeling (met uitzondering van seksueel misbruik; Russell, 1983) met name voor te komen in gezinsverband.

Obstakels in Etiologisch Onderzoek

Voordat wij ingaan op oorzaken van kindermishandeling is het goed om stil te staan bij enkele zaken die degelijk wetenschappelijk onderzoek naar de etiologie van kindermishandeling lastig maken. Op de eerste plaats is dat een gebrek aan een eenduidige definitie van de verschillende vormen van mishandeling. Definities worden vaak ontleend aan plaatselijke wet- en regelgeving, wat betekent dat in Nederland anders tegen mishandeling wordt aangekeken dan bijvoorbeeld in de Verenigde Staten of Canada, en met name in niet-Westerse landen. Zo is in Nederland de “corrigerende tik” bij wet verboden (sinds 2007), terwijl dit in andere delen van de wereld gezien wordt als een passende disciplinaire maatregel. Hierop aansluitend zijn tussen culturen en etnische groepen (al dan niet binnen landen) verschillen in wat wel, en niet, beschouwd wordt als mishandeling. Ook kunnen definities van (vormen van) kindermishandeling veranderen over tijd. Een tweede aspect is

dat verschillende mishandelingsvormen vaak tegelijk voorkomen (wat in het Engels aangeduid wordt met *poly-victimization*) (Finkelhor, Ormrod, & Turner, 2007), en dat gezinnen waarin sprake is van mishandeling te kampen hebben met allerlei problemen zoals armoede, werkloosheid, een gebrek aan opvoedvaardigheden bij ouders, en psychiatrische problemen van gezinsleden. Hierdoor is de vraag welke factoren tot welke vormen van mishandeling leiden moeilijk te beantwoorden.

Een derde aspect dat we hier kort noemen betreft het accuraat vaststellen welke kinderen wel en niet slachtoffer zijn van mishandeling. Diagnostiek bij (een vermoeden van) kindermishandeling is zeer complex, omdat dit uitvoerig multidisciplinair onderzoek vereist (zie bijvoorbeeld Teeuw en collega's, 2016) wat vaak niet wordt uitgevoerd in wetenschappelijk onderzoek naar verklaringen voor mishandeling. Veel vaker worden officiële registraties opgevraagd (denk bijvoorbeeld aan Veilig-Thuis-meldingen). Echter, hierbij ligt het gevaar op de loer van het onderschatten van het werkelijke aantal gevallen van mishandeling, omdat een heel groot aantal van deze gevallen niet bij officiële instanties worden gemeld (Fergusson, Horwood, & Woodward, 2000; Finkelhor, 2008; MacMillan, Jamieson, & Walsh, 2003). Dit probleem van onderrapportage in officiële registraties speelt ook bij Nederlandse prevalentiecijfers van kindermishandeling. Er wordt zelfs geschat dat meer dan 90% van de gevallen van mishandeling niet wordt gemeld bij Veilig Thuis (Van der Put, Assink, Vial, & Stams, 2017), wat maakt dat met officiële registraties maar een klein deel van alle mishandelde kinderen in beeld komt. Ook is zelfrapportage een veel gebruikte onderzoeksmethode, waarbij aan respondenten wordt gevraagd of zij ooit slachtoffer waren van kindermishandeling, welke vormen van mishandeling zich voordeden, en met welke frequentie mishandeling plaatsvond. In het algemeen is retrospectief onderzoek minder betrouwbaar dan prospectief onderzoek, maar dat geldt vooral als aan respondenten gevraagd wordt om te rapporteren over traumatische gebeurtenissen, zoals kindermishandeling. Het

grote probleem in retrospectief onderzoek is dan ook dat van objectieve metingen geen sprake is en dat vertekende en/of vergeten herinneringen aan ervaringen van mishandeling de onderzoeksresultaten beïnvloeden. Kortom, het meten van kindermishandeling is in etiologisch en ander onderzoek geen makkelijke opgave. Desondanks hebben wetenschappers door de jaren heen een aanzienlijk aantal theorieën geformuleerd die een verklaring bieden voor kindermishandeling.

Monocausale Theorieën

In monocausale theorieën over de etiologie van kindermishandeling staat per theorie één oorzaak van mishandeling centraal. Zo kan fysieke mishandeling en verwaarlozing verklaard worden met de gehechtheidstheorie van Bowlby en Ainsworth (Ainsworth & Bowlby, 1991), waarbij gesteld wordt dat mishandeling veroorzaakt wordt door een slechte ouder-kindrelatie.. In zo'n relatie kan een ouder veel stress ervaren door gedrag van het kind, wat kan leiden tot mishandeling en/of verwaarlozing van het kind. In psychodynamische verklaringen, waarvan Freud de belangrijkste grondlegger is, wordt een verstoorde relatie tussen ouder en kind ook gezien als oorzaak van kindermishandeling (zie bijvoorbeeld Corby, (2004) voor een bespreking hiervan). Echter, volgens dergelijke verklaringen liggen afwijkende mentale processen bij de ouder, bijvoorbeeld als gevolg van mishandeling in de eigen kinderjaren, ten grondslag aan een negatieve en niet-responsieve relatie met het kind waarin de ouder het kind mishandelt. In zowel de gehechtheidstheorie als psychodynamische theorieën wordt vooral de verstoorde band tussen moeder en kind sterk benadrukt, waarbij andere mogelijke oorzaken van mishandeling in veel mindere mate belangrijk zijn.

In het leertheoretisch perspectief op de etiologie van kindermishandeling is juist weinig aandacht voor gehechtheid en mentale processen, maar staat centraal dat kindermishandeling aangeleerd gedrag is (Corby, 2004). Meer specifiek stellen leertheoretici dat ouders dysfunctioneel opvoedgedrag geleerd hebben (bijvoorbeeld omdat ze dat zelf

ervaren hebben in hun kindertijd) of andersom gesteld, dat ouders te weinig adequaat opvoedgedrag aangeleerd hebben. Gegeven deze verklaring is de leertheoretische oplossing voor het terugdringen van kindermishandeling eenvoudig: leer ouders juist opvoedgedrag aan en leer ze af om hun kind te mishandelen. Leertheoretici zoeken de oorzaak van kindermishandeling dus vooral in het gedrag van een mishandelende ouder, waarbij cognitieve processen en persoonlijkheid een ondergeschikte rol spelen. Cognitief georiënteerde verklaringen staan hier juist recht tegenover, omdat daarin niet het mishandelende gedrag van ouders centraal staat, maar de manier waarop ouders hun kind en zijn of haar gedrag waarnemen (Corby, 2004). Is de beeldvorming van ouders over het eigen kind negatief, dan wordt dát gezien als oorzaak van mishandelend gedrag van ouders.

Voor een meer uitgebreide beschrijving van bovenstaande en andere monocausale theoretische perspectieven op de oorzaak van kindermishandeling, zie hoofdstuk 8 in het boek van Corby (2004). Tegenwoordig zijn de meeste wetenschappers van mening dat het onverstandig is om op zoek te gaan naar één oorzaak van kindermishandeling. Mishandeling omvat immers verschillende vormen en doet zich voor bij verschillende gezinnen, in verschillende situaties, en onder verschillende omstandigheden. Bovendien ontbreekt in de tot nu toe beschreven theorieën aandacht voor sociale en omgevingsfactoren die een rol kunnen spelen bij het ontstaan (en herhalen van) kindermishandeling. Als reactie op de één-oorzaak-benaderingen zijn daarom theoretische modellen ontwikkeld waarin niet alleen oog is voor de mishandelende ouder, maar ook voor het kind, andere gezinsleden, en de sociale omgevingen waarin het kind en het gezin zich bevinden. Ook is daarin aandacht voor (onderlinge) interacties tussen het kind, gezinsleden, en de sociale omgevingen van het kind en het gezin. In deze zogeheten ecologische modellen spelen risicofactoren een prominente rol.

Risicofactoren en Protectieve Factoren

Risicofactoren zijn gebeurtenissen, omstandigheden en/of kenmerken waarvan in empirisch onderzoek is aangetoond dat deze samenhangen met een verhoogde kans op een negatieve uitkomst (Kraemer et al., 1997). Hierbij wordt doorgaans impliciet verondersteld dat sprake is van een *causaal* verband, maar dat is voor de meeste factoren (nog) niet wetenschappelijk aangetoond. Beschermende (ook wel protectieve) factoren bestaan uit gebeurtenissen, omstandigheden en/of kenmerken die het effect van risicofactoren verminderen of teniet doen, en daarmee de kans op de negatieve uitkomst verlagen (Rutter, 1987). Een voorbeeld van een belangrijke risicofactor voor kindermishandeling is een lage sociaaleconomische status (SES) van het gezin waarin een kind opgroeit. Is er sprake van armoede, dan kan de kans op mishandeling en verwaarlozing van kinderen wel 6,8 keer hoger zijn dan wanneer er geen sprake is van armoede (Duncan & Brooks-Gunn, 2000). Het feit dat een lage SES een risicofactor is voor mishandeling en verwaarlozing wordt in veel verschillende studies ondersteund (zie bijvoorbeeld de overzichtsstudies van Assink, Van der Put, Kuiper, Mulder, & Stams, 2016; Assink, et al., 2019; en Stith et al., 2009). Echter, veel minder is bekend over *waarom* lage SES een risicofactor is, wat het lastig maakt om het verband tussen lage SES en kindermishandeling te verklaren. Misschien is het zo dat niet zozeer de armoede, maar de stress die armoede met zich meebrengt leidt tot conflicten tussen ouders en kinderen, wat kan ontaarden in kindermishandeling. Een andere verklaring is dat ouders die in armoede leven doorgaans minder fysiek en psychologisch gezond zijn (denk bijvoorbeeld aan een hogere prevalentie van depressie onder ouders die te maken hebben met armoede), wat kan leiden tot abnormale ouder-kindinteracties, zoals fysieke mishandeling of verwaarlozing van een kind. Maar armoede leidt echter lang niet altijd tot kindermishandeling. Het kan goed zijn dat in een gezin met een lage SES (risicofactor) een uitstekend opvoedklimaat heerst, bijvoorbeeld omdat de gezinsleden een sterk ondersteunend sociaal netwerk hebben (protectieve factor) waardoor geen sprake is van ouderlijke stress.

Tot op heden is in wetenschappelijk onderzoek veelvuldig onderzocht welke variabelen samenhangen met vormen van kindermishandeling en dus als risicofactoren aangemerkt kunnen worden (zie de overzichtsstudies van Assink et al., 2016, Assink et al., 2019, Mulder et al., 2018, en Stith et al., 2009). In de resultaten hiervan valt op dat een aanzienlijke overlap is in risicofactoren voor verschillende vormen van mishandeling. Zo blijkt dat vooral de aanwezigheid van risicofactoren die gerelateerd zijn aan ouders (i.e., ouderfactoren) de kans op mishandeling vergroot. Voorbeelden van ouderfactoren zijn een gebrekkig pedagogisch besef, agressieproblematiek, en psychiatrische problemen zoals middelenmisbruik en het hebben van een verstandelijke beperking. Daarnaast is intergenerationele overdracht van kindermishandeling een belangrijk risico voor alle vormen van mishandeling (Assink et al., 2018). Als ouders of verzorgers in hun eigen kinderjaren mishandeld zijn, dan is de kans op het mishandelen van eigen kinderen relatief groot. Toch zijn er ook verschillen waar te nemen. Zo zijn effecten van risicofactoren niet voor alle mishandelingsvormen hetzelfde, wat betekent dat een risicofactor voor de ene vorm van mishandeling minder “voorspellend” kan zijn dan voor een andere vorm van mishandeling. Een ander verschil is dat bij seksuele kindermishandeling – naast ouderfactoren – risicofactoren gerelateerd aan kinderen (i.e., kindfactoren) een relatief sterke rol kunnen spelen (Assink et al., 2016; Assink et al., 2019). Het gaat hier dan vooral om kwetsbaarheidsfactoren bij het kind zoals het hebben van een lichamelijke of verstandelijke beperking. Bij andere vormen van mishandeling is de rol van kindfactoren (veel) kleiner, maar niet te negeren. Zo doen kinderen met probleemgedrag een groter beroep op de opvoedkwaliteiten van ouders dan kinderen zonder probleemgedrag. Het kan dan om externaliserende problemen gaan, zoals hyperactiviteit of overmatig huilgedrag van baby's, maar ook om internaliserende problemen, zoals een eetstoornis. Beide soorten problemen kunnen een (grote) bron van stress zijn voor ouders, wat de kans op mishandeling doet

toenemen. In het algemeen wordt verondersteld dat niet alle risicofactoren op dezelfde manier van belang zijn voor de verschillende mishandelingsvormen (zie ook Chaffin, 2006).

Multicausale Theorieën

In sociaal-ecologische perspectieven op de etiologie van kindermishandeling komen risicofactoren die gerelateerd zijn aan het kind, de ouder(s), en de sociale omgeving van het kind samen in één theorie. De theorie die de meest verschillende soorten risicofactoren omvat – en mogelijk daardoor de meeste bekendheid heeft verworven – is die van Belsky (1980, 1993). Belsky baseerde zijn sociaal-ecologisch model op de ecologische visie van Bronfenbrenner (1979), die als eerste stelde dat de ontwikkeling van het kind vormgegeven wordt door biologische processen, de interactie tussen het kind en zijn of haar sociale omgeving, en de interactie tussen sociale systemen in de omgeving van het kind (denk bijvoorbeeld aan ouders die contact hebben met een leerkracht van het kind). Belsky legde zijn ideeën vast in een theoretisch model waarmee hij benadrukte dat kindermishandeling meerdere oorzaken heeft. Meer specifiek beschreef Belsky dat het risico op kindermishandeling wordt bepaald door de interactie tussen risico- en beschermende factoren op vier verschillende niveaus: (1) het verleden van ouders/verzorgers die hun kind mishandelen (ook wel de ontogenetische ontwikkeling van ouders); (2) eigenschappen van het kind en het gezin; (3) eigenschappen van het werk van ouders/verzorgers, de gemeenschap waarin het gezin leeft, en de mate van sociale steun voor het gezin; en (4) de houding/attitude van de maatschappij ten aanzien van kinderen en kindermishandeling. In dit model hangt het ontstaan van kindermishandeling af van de balans tussen alle risico- en beschermende factoren die aanwezig zijn. Wanneer het effect van (een opeenstapeling van) risicofactoren niet teniet wordt gedaan door de aanwezigheid van beschermende factoren is de kans op kindermishandeling aanzienlijk. Uit Belsky's model valt af te leiden dat veel verschillende risico- en beschermende factoren aanwezig kunnen zijn bij en rondom een kind,

en dat daarom veel verschillende wegen leiden naar kindermishandeling. Gebaseerd op de ideeën van Bronfenbrenner (1979) stelde Belsky dat de “nabijheid” van factoren ook een belangrijke rol speelt: factoren die dichterbij het kind staan (zoals een ouder met mentale problemen) wegen zwaarder in het risico op mishandeling dan factoren die verder van het kind af staan (zoals een overheid die in beleidsmatig opzicht relatief weinig aandacht heeft voor kindermishandeling).

Ongeveer in dezelfde periode ontwikkelden Cicchetti en Rizley (1981) hun *transactioneel* model, waarin zij stelden dat risicofactoren voor kindermishandeling bestaan uit kenmerken van ouders, het kind, en/of de sociale omgeving van het kind. In dit model is de sociale kindomgeving niet zo uitgebreid gedefinieerd als door Belsky (1980, 1993) is gedaan, maar wel wordt beschreven dat risicofactoren in één sociaal systeem de uitkomsten en processen van andere sociale systemen beïnvloeden, wat ook wel “transacties” worden genoemd. Cicchetti en Rizley stellen dat transacties elkaar wederzijds beïnvloeden en bepalend zijn in het risico op mishandeling. Ook in dit theoretisch model hangt de kans op mishandeling af van de balans tussen risico- en beschermende factoren. Wanneer risicofactoren sterker of meer aanwezig zijn dan beschermende factoren, dan neemt de kans op mishandeling toe. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen vier soorten factoren: (1) permanente/langdurende risico's, zoals een ouder die een verleden van kindermishandeling heeft; (2) permanente/langdurende beschermende factoren, zoals een goede duurzame relatie tussen ouders; (3) kortdurende risico's, zoals een ouder die zijn of haar baan verliest; en (4) kortdurende beschermende factoren, zoals een (korte) periode waarin ouders goed met elkaar omgaan. Sterk aan dit model is dat het tijdsaspect van risico op mishandeling wordt benadrukt. Dit risico kan over tijd immers variëren en hoeft dus niet altijd hetzelfde te zijn. Minder sterk is dat het model niet voorschrijft welke factoren het meest bepalend - en dus cruciaal zijn - in het risico op kindermishandeling.

Een derde theorie waarin zowel ecologie als tijd een rol spelen is het *transitioneel* model van Wolfe, Kaufman, Aragina, en Sandler (1981), waarin kindermishandeling beschouwd wordt als escalerend oudergedrag. Volgens Wolfe en collega's is mishandeling het resultaat van een steeds negatiever wordende ouder-kindinteractie in een omgeving waarin meer risico- dan beschermende factoren aanwezig zijn. De gedachte is dat zowel ouder- als kindkenmerken bijdragen aan mishandeling, maar dat de manier waarop interactie tussen ouder en kind plaatsvindt het meest bepalend is. Het oudergedrag wordt escalerend genoemd, omdat over tijd ouders steeds meer macht en controle uitoefenen om het kind te laten gehoorzamen. Ondanks dat dergelijk oudergedrag in eerste instantie effectief kan zijn, vertonen kinderen na verloop van tijd juist steeds meer ongehoorzaamheid, waarna ouders hierop reageren door in sterkere mate macht en controle uit te oefenen. Hierdoor verergeren ouder-kindconflicten, wat uiteindelijk leidt tot (fysieke) mishandeling van een kind. Wolfe (1987) heeft later deze theorie uitgebreid met drie ontwikkelingsstadia van het mishandelingsproces waarin zich per stadium verschillende soorten factoren voordoen. In stadium 1 zijn factoren aanwezig die agressie stimuleren en stresstolerantie verminderen; in stadium 2 zijn dat factoren die leiden tot onvoldoende crisismanagement en provocatie; en in stadium 3 ontstaan gewoontepatronen van agressie en gespannenheid bij gezinsleden. Echter, ook ten aanzien van dit model is een belangrijke tekortkoming dat niet beschreven wordt welke factoren vooral leiden tot escalerend oudergedrag en dus het meest bepalend zijn in het ontstaan van kindermishandeling.

Conclusie

In dit hoofdstuk zijn enkele theorieën beknopt beschreven die elk op een eigen manier inzicht geven in de etiologie van kindermishandeling. Hoewel elke monocausale theorie één duidelijke oorzaak van mishandeling aanwijst, is tegenwoordig het uitgangspunt dat het ontstaan van mishandeling gezocht moet worden in een samenspel van risico- en

beschermende factoren bij het kind, de ouders, en in de socio-culturele omgeving van het gezin. Dit komt tot uitdrukking in de beschreven multicausale theorieën. Maar, kindermishandeling omvat meerdere vormen en tot op heden is niet één theoretisch model voor handen dat een overtuigende verklaring biedt voor *alle* mishandelingsvormen. Zo worden verklaringen voor seksueel misbruik sterk gebaseerd op kenmerken van de dader, terwijl in verklaringen voor andere mishandelingsvormen aspecten van de ouder-kindinteractie veel meer de nadruk krijgen. Een verdere verbetering en wellicht integratie van theoretische inzichten lijkt noodzakelijk, zodat etiologische theorievorming zo goed mogelijk van waarde kan zijn voor het vormgeven van (preventieve) interventies voor kindermishandeling.

Toekomstig Onderzoek

De ruime hoeveelheid aan wetenschappelijk onderzoek waarin potentiële risicofactoren zijn onderzocht levert belangrijke kennis, maar nog relatief weinig onderzoek draagt bij aan het werkelijk begrijpen van de oorzaken van kindermishandeling. Dat komt omdat mogelijke risicofactoren veelal onderzocht worden in studies die niet experimenteel van opzet zijn. Hierdoor kan niet met zekerheid gesteld worden dat onderzochte risicofactoren werkelijke oorzaken zijn van kindermishandeling. Uiteraard zijn dit soort studies wel heel nuttig, bijvoorbeeld omdat instrumenten voor risico- en behoeftetaxatie alleen goed bruikbaar zijn als daarin factoren worden gemeten die daadwerkelijk positief samenhangen met kindermishandeling en dus risicofactoren zijn (zie ook hoofdstuk 19 over screening en risicotaxatie). Echter, deze studies kunnen geen antwoord geven op de vraag waarom in sommige gezinnen mishandeling plaatsvindt, terwijl dat in soortgelijke andere gezinnen niet plaatsvindt. Het verkrijgen van een antwoord op deze vraag is belangrijk, omdat met meer inzicht in de causaliteit of oorzaken van kindermishandeling de effectiviteit van interventies gericht op het terugdringen of voorkomen van kindermishandeling vergroot

kan worden. Eén van de aspecten waarop toekomstig onderzoek zich dus meer op moet richten is het blootleggen van causale verbanden tussen risicofactoren en kindermishandeling. Om causaliteit aan te kunnen tonen moet dergelijk onderzoek aan tenminste vier voorwaarden voldoen. Er moet sprake zijn van: (1) een logisch theoretisch verband tussen een risicofactor en kindermishandeling dat verklaart hoe de risicofactor leidt tot mishandeling; (2) een empirisch verband tussen een risicofactor en kindermishandeling (i.e., een significant statistisch verband); (3) een logische tijdsvolgorde, waarbij de risicofactor (oorzaak) vooraf gaat aan het gevolg (kindermishandeling); en (4) een controle voor interveniërende variabelen (covariaten) (Zie Petersen, Joseph, en Feit (2014), voor een toelichting van deze voorwaarden). Omdat veel onderzoek dat tot nu toe gedaan is niet aan al deze vier voorwaarden voldoet, is nog te weinig kennis beschikbaar over etiologie van kindermishandeling. Daarom is toekomstig onderzoek dat methodologisch sterk is ingericht hard nodig.

Referenties

- Ainsworth, M. D. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, *46*, 331-341. doi: 10.1037/0003-066X.46.4.333
- Alink, L., Prevoe, M., Van Berkel, S., Liniting, M., Klein Velderman, M., & Pannebakker, F. (2018). *NPM-2017: Nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen*. Den Haag: WODC.
- Assink, M., Van der Put, C. E., Kuiper, K., Mulder, T., & Stams, G. J. J. M. (2016). *Risicofactoren voor kindermishandeling: Een meta-analytisch onderzoek naar risicofactoren voor seksuele mishandeling, fysieke mishandeling en verwaarlozing*. Universiteit van Amsterdam.
- Assink, M., Spruit, A., Schuts, M., Lindauer, R., Van der Put, C. E., & Stams, G. J. J. M. (2018). The intergenerational transmission of child maltreatment: A three-level meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, *84*, 131-145. doi: 10.1016/j.chiabu.2018.07.037
- Assink M., Van der Put, C. E., Meeuwssen, M. W. C. M., De Jong, N. M., Oort, F. J., Stams, G. J. J. M., & Hoeve, M. (2019). Risk factors for child sexual abuse victimization: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, *145*(5), 459-489. doi: 10.1037/bul0000188
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist*, *35*(4), 320-335. doi: 10.1037/0003-066X.35.4.320
- Belsky, J. (1993). Etiology of child maltreatment: A developmental ecological analysis. *Psychological Bulletin*, *114*(3), 413-434. doi: 10.1037/0033-2909.114.3.413
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Chaffin, M. (2006). The changing focus on child maltreatment research and practice within psychology. *Journal of Social Issues, 62*, 663-684. doi: 10.1111/j.1540-4560.2006.00482.x
- Cicchetti, D., & Rizley, R. (1981). Developmental perspectives on the etiology, intergenerational transmission, and sequelae of child maltreatment. *New Directions for Child Development, 11*, 31-55. doi: 10.1002/cd.23219811104
- Corby, B. (2004). *Child abuse: Towards a knowledge base*. Berkshire, England: Open University Press.
- Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (2000). Family poverty, welfare reform, and child development. *Child Development, 71*, 188-196.
- English, D. J., Thompson, R., Graham, J. C., & Briggs, E. C. (2005). Toward a definition of neglect in young children. *Child Maltreatment, 10*, 190-206. doi: 10.1177/1077559505275178
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J., & Woodward, L. J. (2000). The stability of child abuse reports: A longitudinal study of the reporting behaviour of young adults. *Psychological Medicine, 30*, 529-44.
- Finkelhor, D. (2008). *Childhood victimization: Violence, crime and abuse in the lives of young people*. Oxford: Oxford University Press.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., & Turner, H. A. (2007). Poly-victimization: A neglected component in child victimization. *Child Abuse & Neglect, 31*, 7-26. doi: 10.1016/j.chibu.2006.06.008
- Fischer, D. G., & McDonald W. L. (1998). Characteristics of intrafamilial and extrafamilial child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect, 22*(9), 915-929. doi: 10.1016/S0145-2134(98)00063-5

- Kraemer, H. C., Kazdin, A. E., Offord, D. R., Kessler, R. C., Jensen, P. S., & Kupfer, D. J. (1997). Coming to terms with the terms of risk. *Archives of General Psychiatry*, *54*, 337-343. doi: 10.1001/archpsyc.1997.01830160065009
- MacMillan, H. L., Jamieson, E., & Walsh, C. A. (2003). Reported contact with child protection services among those reporting child physical and sexual abuse: Results from a community survey. *Child Abuse and Neglect*, *27*, 1397-408. doi: 10.1016/j.chibu.2003.06.003
- McGee, R. A., Wolfe, D. A., & Wilson S. K. (1997). Multiple maltreatment experiences and adolescent behavior problems: Adolescents' perspectives. *Development and Psychopathology*, *9*, 131-149.
- Mulder, T. M., Kuiper, K. C., Van der Put, C. E., Stams, G. J. J. M., & Assink, M. (2018). Risk factors for child neglect: A meta-analytic review. *Child Abuse & Neglect*, *77*, 198-210. doi: 10.1016/j.chiabu.2018.01.006
- Petersen, A. C., Joseph, J., & Feit, M. (Eds.). (2014). *New directions in child abuse and neglect research*. Washington, DC: The National Academies Press.
- Plattner, B., Silverman, M. A., Redlich, A. D., Carrion, V. G., Feucht, M., Friedrich, M. H. Steiner, H. (2003). Pathways to discussion: Intrafamilial versus extrafamilial trauma in juvenile delinquents. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, *191*(12), 781-788. doi: 10.1097/01.nmd.0000105372.88982.54
- Russell D. E. H. (1983). The incidence and prevalence of intrafamilial and extrafamilial sexual abuse of female children. *Child Abuse & Neglect*, *7*, 133-146. doi: 10.1016/0145-2134(83)90065-0
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, *57*, 316-331. doi: 10.1111/j.1939-0025.1987.tb03541.x

Schellingerhout, R., & Ramakers, C. (2017). *Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016*.

Den Haag: WODC.

Stith, S. M., Ting Liu, L., Davies, C., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., ..., Dees, J.

E. M. E. G. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior, 14*, 13-29. doi:

10.1016/j.avb.2006.03.006

Teeuw, A. H., Sieswerda-Hoogendoorn, T., Aaftink, D., Burgers, I. A., Vrolijk-Bosschaart,

T. F., Brilleslijper-Kater, S. N., ... & Rijn, R. R. (2017). Assessments carried out by a child abuse and neglect team in an Amsterdam teaching hospital led to interventions in most of the reported cases. *Acta Paediatrica*. Online publicatie. doi:

10.1111/apa.13735

Van der Put, C., Assink, M., Vial, A., & Stams, G. J. (2017). To screen or not to screen:

Onterechte kritiek op instrumenten voor screening van kindermishandeling. *Kind en Adolescent, 38*, 190-193. doi: 10.1007/s12453-017-0148-5

Wolfe, D. A. (1987). *Child abuse: Implications for child development and psychopathology*.

Newbury Park, CA: Sage.

Wolfe, D. A., Kaufman, D., Aragona, J., & Sandler, J. (1981). *The child management*

program for abusive parents. Winter Park, CO: Anna.